

روز جهانی
اخلاق

رفتار بر پایه اخلاق

✍ غلامرضا سلامی

اشخاص متأثر از خدمات آن حرفه ارتباط مستقیم دارد. بازهم برای مثال، سهل‌انگاری در مقابل جان یک بیمار در حرفه پزشکی یا مظلوم واقع شدن یک موکل در اثر عدم احساس مسئولیت وکیل هرچند بسیار دردناک است ولی در مقابل فساد یک قاضی که عمل او کل جامعه را تحت تاثیر قرار می‌دهد و عدالت را در آن جامعه خدشه‌دار می‌سازد، آن چنان مورد توجه نیست.

معنای این مطلب این است که اگر در جامعه‌ای قضات علاوه بر پایبندی به قوانین و مقررات و آیین رفتار حرفه‌ای مربوط به خود، فاقد خصلت‌های اخلاقی ذاتی مانند درستکاری و انصاف و ایستادگی در مقابل صاحبان پول و قدرت باشند، به‌طور قطع آن جامعه روی سعادت نخواهد دید. حرفه حسابداری از جهت تاثیر بر طیف وسیعی از آحاد جامعه نیز می‌تواند دارای اهمیت باشد.

در حرفه حسابداری امروزه خدمات حسابداران طیف وسیعی از ذینفعان را تحت تاثیر قرار می‌دهد که شامل صاحبان کسب‌وکار، کارکنان بنگاه، طلبکاران از بنگاه، دولت (به‌عنوان

شاید در هیچ حرفه‌ای به‌اندازه حسابداری **قضاوت و اخلاق** (moral) مهم نباشد؛ هر چند برای کلیه آحاد جامعه بشری و جوامع، رعایت اخلاق از الزامات بقا به‌شمار می‌رود:

ابنای روزگار به اخلاق زنده‌اند

قومی که شد فاقد اخلاق مردنیست

ولی امروزه تبعیت از قانون و در مورد جوامع حرفه‌ای مانند پزشکان، وکلای دادگستری، روزنامه‌نگاران و غیره رعایت **رفتار حرفه‌ای** (professional Conduct) مورد توجه و مراقبت است.

حتی در بعضی حرفه‌ها رعایت رفتار حرفه‌ای بر اخلاق ترجیح داده می‌شود. برای مثال در حرفه وکالت، وکیلی که مطمئن هست موکلش مرتکب جرم شده، از نظر مقررات رفتاری مکلف است با تمام توان از موکلش دفاع کند؛ هرچند که اخلاقاً راضی به این کار نباشد، و یا پزشکی که اخلاقاً معتقد است بیمار غیرقابل‌علاجی را باید از محنت زیستن برهاند، تحت الزامات رفتار حرفه‌ای از اینکار اجتناب می‌ورزد. میزان اهمیت اخلاق در خدمات حرفه‌ای با جمعیت

دخیل بوده باشد. البته به دلیل طیف وسیعی از اشخاص که در بعضی کشورها از جمله ایران حسابدار تلقی می‌شوند، اکثر این مفاسد را نمی‌توان به‌گردن حسابداران حرفه‌ای انداخت ولی وقتی صحبت از بنگاه‌های بزرگ اقتصادی و ابعاد وسیع فساد در جامعه می‌شود، دیگر نمی‌توان حرفه حسابداری و حسابداران حرفه‌ای را مبرا دانست.

بدون تردید نمی‌توان حسابداران شاغل در کسب‌وکار و حتی حساب‌برسان را صرفاً با اجرای آیین رفتار حرفه‌ای و مکلف کردن آنها به رعایت رفتار حرفه‌ای مصوب و حتی سازوکار تنبیه و مجازات از لغزش احتمالی بر حذر داشت؛ ولی قطعاً داشتن سازوکار نظارت بر حسابداران شاغل در بنگاه‌های متوسط و بزرگ می‌تواند در ایجاد شفافیت و جلوگیری از بسیاری مفاسد ممکن موثر باشد. ایجاد چنین سازوکاری در کشور ما به دلایل گوناگون و به‌ویژه به دلیل فراگیر شدن فساد مالی (متاسفانه) تا حدود زیادی دشوار است ولی دست‌کم می‌توان با تصویب مقرراتی در وزارت امور اقتصادی و دارایی به‌عنوان ذینفع اصلی در شرکتهای دولتی و سهم سود (مالیات) در بنگاه‌های بزرگ غیردولتی، از به‌کارگیری مدیران مالی و حسابداران حرفه‌ای در این بنگاه‌ها اطمینان حاصل کرد و متعاقب آن با تصویب مقررات انضباطی راساً یا از طریق سازمان بورس و اوراق بهادار و یا نهادهای حرفه‌ای فراگیر، این حسابداران را در مقابل اعمال خود پاسخگو ساخت.

در چنین سازوکاری مدیران و صاحبان بنگاه‌ها نمی‌توانند صرف متابعت از دستورات خود را از حسابدار حرفه‌ای انتظار داشته باشند بلکه با آگاهی از محدودیتهای آنها ناچار به پذیرش این موانع برای ورود به فرایند فسادآمیز مالی خواهند شد.

روشن است که بدون وجود مهمترین فضیلت اخلاقی یعنی درستکاری در حسابداران و حساب‌برسان هیچ آیین رفتار حرفه‌ای - حتی کارآمد - نمی‌تواند جلوی ورود بعضی از حسابداران به فرایند فساد مالی را بگیرد.

درستکاری، مادر تمامی فضیلت‌های اخلاقی دیگر موثر می‌باشد. فرد درستکار تا صلاحیت لازم را برای انجام وظیفه‌ای پیدا نکند، در آن کار ورود نمی‌نماید. حسابدار زمانی خود را حسابدار یا حساب‌برس حرفه‌ای می‌داند که

شریک در سود کسب‌وکار) می‌باشد.

در مقابل این صاحبان حق، ذینفعی وجود دارد که ممکن است از نظر بسیاری از اشخاص رعایت حقوق آن از اهمیت چندانی برخوردار نباشد. آن ذینفع کل مردم جامعه هستند که ممکن است از بی‌اخلاقی اشخاصی شامل حسابداران به‌صورت غیرمستقیم ولی شدید صدمه ببینند.

این طرز تلقی که حسابداران شاغل در کسب‌وکار تابع دستورات کارفرمای خود بوده و فقط در مقابل آن‌ها مسئول هستند هرچند امری جاریست ولی پذیرفتنی نیست، به‌همین دلیل نهادهای حرفه‌ای از جمله **آیفک (IFAC)** مدتی هست که در پی تدوین آیین‌های رفتار حرفه‌ای برای این دسته از حسابداران نیز، بوده است.

مدیر کسب‌وکاری که به دنبال تقلب برای افزایش منافع خود و یا تعدادی از شرکا در مقابل لطمه‌زدن به سایر شرکا، کارکنان و دولت، می‌باشد، نه تنها حقوق آنان را ضایع می‌سازد بلکه خواه ناخواه از طریق خدشه‌دار کردن اعتماد عمومی و از بین بردن شفافیت اطلاعات اقتصادی به کل جامعه لطمه وارد می‌کند.

به‌طور قطع هیچ سواستفاده مالی با مختصات یادشده نمی‌تواند رخ دهد مگر آنکه فرایند حسابداری آن بنگاه در آن

فرد درستکار

تا صلاحیت لازم را

برای انجام وظیفه‌ای

پیدا نکند

در آن کار

ورود نمی‌نماید

و اما در مورد شخص، درستکاری امری درونی محسوب می‌شود. داشتن صلاحیت لازم حرفه‌ای و توانایی‌های تخصصی، حسابدار و حسابرس را نه تنها از تخلفات ناشی از عدم رعایت استانداردهای کاری مصون نگاه می‌دارد، بلکه او را از انجام رفتارهایی که با شان حرفه‌ای حسابدار ناسازگار هست (مانند نرخ‌شکنی و رقابتهای ناسالم برای گرفتن کار) دور نگه می‌دارد و مانع لغزش او به ورود و مشارکت در عملیات فسادآمیز مالی نیز می‌گردد.

آن‌چه که امروز وظیفه جوامع حرفه‌ای از جمله جامعه حسابداران رسمی ایران می‌باشد، اولاً ایجاد و توسعه فرهنگ درستکاری در بین اعضا از طریق تکریم این فضیلت و تقدیر از اعضای نمونه درستکاری در سطح جامعه از یک طرف، و ایجاد زمینه‌ها و بسترهای لازم برای توسعه بازار کار و افزایش نرخ مابه‌ازای خدمات حسابداران و حسابرسان در حد استانداردهای بین‌المللی از طرف دیگر، و بالاخره افزایش توان نظارتی خود بر فرایند کاری حسابرسان و موسسات حسابرسی به مراتب بیش از پیش هست.

به نظر نگارنده در صورت تعیین حداقل شرایط برای تصدی پست مدیریت مالی و ریاست حسابداری و مشاغل حساس مالی در بنگاه‌های متوسط و کوچک و تدوین آیین رفتار حرفه‌ای برای حسابداران شاغل در این بنگاه‌ها، می‌توان کار نظارت بر اجرای آیین رفتار را به انجمن‌های حرفه‌ای فراگیر دیگر مانند انجمن حسابداران خبره ایران سپرد تا با تغییر ساختار خود متناسب با این وظیفه جدید بتوانند در اطمینان بخشی به کل مردم به عنوان صاحبان اصلی حق، تلاش خود را به کار گیرند. و نکته آخر این‌که بدون به رسمیت شناخته شدن آموزش حرفه‌ای حسابداری مانند کشورهای پیشرفته دنیا، و عدم اتکا صرف به فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در این رشته ورشته‌های مرتبط، فراگیرسازی صلاحیت حرفه‌ای به عنوان رکن اصلی ایجاد اخلاق حرفه‌ای تقریباً غیرممکن است. بنابراین نهادهای مرتبط با حرفه حسابداری باید بکوشند تا دولت و قانون‌گذاران را متقاعد سازند که اهمیت لازم برای آموزش حرفه‌ای و به رسمیت شناخته شدن مدارک حرفه‌ای در حد استانداردهای بین‌المللی را قایل شوند.

استقلال و پرهیز از رفتارهای جانبدارانه به شدت متاثر از میزان صلاحیت حسابدار حرفه‌ای می‌باشد

علاوه بر پذیرش از طرف جامعه حرفه‌ای، به عنوان فرد واجد صلاحیت، خود به توانایی‌هایش در انجام آن کار اطمینان داشته باشد. بنابراین صلاحیت حرفه‌ای در سطوح مختلف بیش از آنکه قابل تشخیص توسط مراجع حرفه‌ای باشد، متاثر از تشخیص خود فرد هست؛ که فضیلت درستکاری نقشی اساسی در درستی آن دارد.

از طرف دیگر استقلال و پرهیز از رفتارهای جانبدارانه شدیداً متاثر از میزان صلاحیت حسابدار حرفه‌ای می‌باشد، زیرا مهمترین موضوعی که می‌تواند استقلال حسابدار حرفه‌ای را تحت تاثیر منفی قرار دهد، وابستگی شدید مالی به کاری است که تمام یا بخش مهمی از درآمد معیشت او را تامین می‌کند. روشن است مهمترین عاملی که می‌تواند حسابدار حرفه‌ای را از این وابستگی برهاند، داشتن صلاحیت کافی حرفه‌ای شامل دانش و تجربه لازم برای به دست آوردن کار در بازاری است که تشنه تخصص حسابداران حرفه‌ای واجد صلاحیت است. هرچند درستکاری عمدتاً ذاتی و ناشی از نوع تربیت در خانواده و محیط پیرامون می‌باشد، ولی مهمترین عوامل بیرونی برای نهادینه کردن درستکاری در سطح اجتماع، فرهنگ‌سازی و ارج نهادن به این فضیلت توسط جامعه، و در مرتبه بعدی ایجاد سازوکارهای تنبیهی برای مقابله با نادرستی منجر به فساد در جامعه می‌باشد.